

WPROWADZENIE

Postępujące procesy rozwoju cywilizacyjnego kształtują coraz bardziej złożone mechanizmy rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturowego, które swoim zasięgiem obejmują już w zasadzie całą przestrzeń światową. Prowadzi to do upodabniania się wielu struktur gospodarczych i społecznych, co stwarza możliwości współpracy regionalnej, krajowej, europejskiej i światowej. W ten sposób procesy globalizacji oddziałują zarówno na różnorodne podmioty gospodarcze, jak i struktury społeczne różnej skali układów przestrzennych. Po wpływie tych procesów kształtują się także struktury Unii Europejskiej, która poprzez integrację potencjału ekonomicznego, społecznego i kulturowego tworzy nowy biegun wzrostu w gospodarce światowej.

Do tych idei nawiązuje niniejsza praca, poświęcona wpływowi procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformację struktur przemysłowych. Prezentuje ona dorobek naukowy krajowych ośrodków akademickich, w których podejmowane są problemy transformacji struktur przemysłowych. Przedstawione prace skupione są generalnie wokół dwóch głównych problemów: wpływu procesów globalizacji na zachowania różnego typu firm przemysłowych oraz kształtowania się pod ich wpływem różnych segmentów gospodarki.

Z. Ziolo w swoich rozważaniach podjął próbę przedstawienia procesów kształtowania się ponadnarodowych korporacji jako wiodących ogniw nasilających się procesów globalizacji. W nawiązaniu do dotychczasowego dorobku prezentuje model funkcjonowania korporacji przemysłowych w otoczeniu, a na tym tle przedstawia różny stopień kształtowania się korporacji ponadnarodowych oraz prezentuje zainteresowania lokalizacyjne światowych firm na terenie naszego kraju.

Pod wpływem dokonujących się procesów globalizacji i integracji europejskiej następuje przebudowa struktur gospodarczych różnych krajów, szczególnie tych związanych uprzednio z systemem gospodarki planowej. Problematykę tę na przykładzie Polski przedstawia M.G. Woźniak, analizując zmiany strukturalne gospodarki krajowej w latach zmian systemu gospodarowania. Szczególną uwagę zwraca na dynamikę i strukturę wartości dodanej brutto oraz udział przemysłów zaawansowanych technologii w produkcji sprzedanej i zatrudnieniu. Autor przyjmuje, iż te nowe wskaźniki charakteryzują we właściwy sposób zarówno poziom rozwoju gospodarczego, jak i nowoczesność gospodarki.

Warunkiem procesów rozwojowych jest intensyfikacja procesów rozwoju systemów informacyjnych, które umożliwiają szybką komunikację między uczestnikami procesu gospodarczego i wymuszają, jak przyjmuje T. Bal-Woźniak, kreatywność różnych organizacji oraz pozwalają na podejmowanie działań innowacyjnych prowadzących do wzrostu wydajności i podnoszenia konkurencyjności firm.

W światowej gospodarce coraz poważniejszą rolę odgrywają nowe centra gospodarcze reprezentowane przez Chiny i Indie. Niezwykle szybka dynamika rozwoju Chin znacznie

zwiększyła chłonność na różnorodne produkty, w tym na wyroby przemysłu hutniczego. Znajduje to swoje odzwierciedlenie, jak podkreśla A. Wieloński, w renesansie polskiego hutnictwa żelaza i stali, które w coraz większym stopniu włączane są w struktury korporacji światowych pochodzenia hinduskiego i pracują głównie na potrzeby dynamicznie rozwijającej się gospodarki chińskiej.

W świetle analizy funkcjonowania korporacji światowych przyjmuje się, że jednym z wiodących sektorów gospodarczych jest intensywnie rozwijający się przemysł samochodowy. Podkreśla to studium M. Wójtowicza, analizujące zmiany bilansu handlowego przemysłu samochodowego w Brazylii w latach 1990–2006 na tle napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych związanych z tym przemysłem. Podobnymi tendencjami, jak wynika z badań P. Lizaka, odznacza się rozwój przemysłu samochodowego w Polsce, szczególnie w latach zmian systemu gospodarowania pod wpływem napływu kapitału światowych korporacji tego rodzaju przemysłu.

Procesy integracji europejskiej prowadzące do porządkowania rynku, zwłaszcza produktów rolnych, mają duży wpływ na przedsiębiorstwa tego sektora, czego wyrazem jest analiza M. Niemczaka, przedstawiająca przemiany polskiego przemysłu cukrowniczego.

Podstawowym czynnikiem wkraczania w informacyjną fazę rozwoju społecznego jest w ostatnich latach rozwój nowego sektora związanego ze współczesnymi technologiami informatycznymi. Wpływa to na intensywny proces kształtowania się firm informatycznych, które – jak podaje W. Kilar – odznaczają się dużym potencjałem ekonomicznym oraz ogarniają swoim oddziaływaniem w zasadzie całą przestrzeń światową. Przemysł ten wpływa na podnoszenie konkurencyjności pozostałych sektorów gospodarki, m.in. dzięki zastosowaniu kodu kreskowego, co, jak przedstawia M. Męczyński, przyczynia się do podniesienia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw handlowych. Dzięki rozwojowi firm informatycznych tworzy się również precyzyjne banki informacji geodezyjnej. Problematykę tę na przykładzie europejskich programów GNSS przedstawia W. Warcholik, zwracający uwagę na rozwój światowego rynku systemów nawigacyjnych.

Przyspieszenie procesów rozwoju społeczno-gospodarczego umożliwiają działania poszczególnych krajów, które stwarzają dogodne warunki dla nowych lokalizacji działalności gospodarczej. Problematykę tę podejmują A. Trojak i W. Wiedermann, prezentując specjalne strefy ekonomiczne jako uprzywilejowane miejsca lokalizacji nowej działalności gospodarczej na przykładzie Polski i Czech. Podobną funkcję, jak przedstawia U. Grzyb, spełniają parki technologiczne w Rosji.

Postępujące procesy globalizacji wpływają także na kształtowanie się powiązań przestrzennych różnej kategorii przedsiębiorstw (J. Machowski), które zmieniają swoje działania marketingowe dostosowując je do współczesnych wymagań rynku (R. Repetowski).

Procesy globalizacji i integracji europejskiej, prowadzące do wzrostu powiązań gospodarczych, obok wielu pozytywnych cech, jak podkreśla A.M. Niżnik, przyczyniają się również do upadku tradycyjnych przemysłów i form gospodarowania, w wyniku dostosowania się struktur gospodarczych do reguł rynkowych. Odznacza się to m.in. wpływem nasilających się procesów globalizacji na selekcję i eliminowanie nieefektywnych firm, co prowadzi do zmiany funkcji i konieczności rewitalizacji przestrzeni przemysłowych wielu miast na terenie Wielkiej Brytanii (M.Kopeć) i Polski (K. Świerczewska-Pietras).

Przedstawione rozważania podkreślają różne aspekty wpływu procesów globalizacji na przedsiębiorstwa, a także na przemysłowe struktury przestrzenne i gałęziowe. Wobec złożoności tej problematyki konieczne wydają się coraz precyzyjniejsze badania analizujące zach-

wania poszczególnych sektorów przemysłowych na tle zmieniających się tendencji rozwoju cywilizacyjnego. Zakładamy, że badania te, obok aspektów teoretycznych i poznawczych, będą miały także znaczenie w zakresie budowy strategii poszczególnych przedsiębiorstw, sektorów i obszarów przemysłowych, dostosowując je do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych.

Zbigniew Ziolo i Tomasz Rachwał